

Türkiye’de Roman Olmak

Türkiye’de Romanlar, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan hassas kesimlerdendir ve yapılan Roman Çalıştayının, bu ve benzeri sorunların çözümü yolunda katkısı olabilecektir.

Manisa'nın Selendi İlçesi'nde 31. 12. 2009 tarihinde (yılbaşı gecesi) sigara içme tartışmasıyla başlayan, sonra da Romanların ev ve arabalarının yakılmasına kadar varan ve Roman vatandaşların ilçeden (Selendi) çıkarılmasıyla sonuçlanan olayların yarattığı tartışmalar devam ediyor.

Bilindiği gibi, belirli bir anne-babadan doğmak bir tercih sorunu değildir. Kişi, çok zengin, aristokrat, ünlü birilerinin çocuğu olabileceği gibi çok yoksul, kenar mahalle çocuğu da olabilir. Irk, cins ve doğum mekânı kişinin tercihine bağlı değildir. Bu nedenle insanlar arasında ayrımcılık yapmanın, adaletsiz davranmanın mantığı ve dayanağı bulunmamaktadır.

“Türkiye’de Roman Olmak” konusu dört açıdan incelenebilir. Birincisi, “Roman” kelimesinin Türkiye’de kullanımının doğru olup olmadığıdır. İkincisi, “Roman Açılımı” sonrasında bu olayın patlak vermesi nedeniyle, Roman açılımının faydalı olup olmadığı konusudur. Üçüncüsü bu sorunun insan hakları problemi olup-olmadığıdır. Dördüncüsü de yapılması gereken çalışmalardır. Bu dört sorun üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Birinci sorun “Roman” kelimesinin kullanımının doğru olup olmadığıdır. Roman kelimesi Türkçede halk arasında kullanılan bir kelime değildir. Türkiye’de halk arasında yerleşik tabir “Çingene” kavramıdır. Roman kavramının kullanılmasının nedeni, uluslar arası bir kavram olması, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği belgelerinde kullanılıyor olması ve Çingene kelimesinin Türkçede çok da olumlu imajlar vermemiş olmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu’nun yayımlamış olduğu yayınlarda “Çingene” kavramına olumsuz imajlar yüklediği için Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (BİHB) yaptığım dönemde bu kavramların düzeltilmesi için ilgili birimlerle yazışma yapılmış, talebimiz bu birimlerce kabul edilmiş, tüm illerin Milli Eğitim Müdürlüklerine de iletilen bu talebimiz uygulanabilmiştir. Bu suretle tüm Bakanlıklarımızda Çingene kavramına yönelik olumsuz imajlar kaldırılmış ve kaldırılmaya da devam edilmektedir. Uluslar arası bir kavram olan “Roman” kelimesine karşı çıkanların gerekçesi, bu kavramın giderek ulusal bütünlüğümüze zarar verebilir bir hale dönüşebilmesi riskidir. Özellikle Avrupa’ya dağılmış ama Asya, Afrika ve dünyanın her tarafına yayılmış Romanların giderek kendi yaşadıkları ülkelerinde sorun olabilmeleri riskidir. Belirtilen bu risk iddialarına katılabilmek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle ülkemizde kullanılan Çingen veya Çingene kelimesi yerine Roman kavramının kullanılmasının yerinde olduğunu düşünmekteyim.

İkinci sorun, “Roman Açılımı” sonrasında bu olayın patlak vermesi nedeniyle, Roman açılımının faydalı olup olmadığı konusudur. Bizce, Sayın Devlet Bakanı Faruk Çelik’in koordinesinde yapılan Roman Açılımı Çalıştayı’nın zararlı olabilecek bir yönü bulunmamaktadır. Çünkü Türkiye’de Romanlar, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan hassas kesimlerdendir (vulnerable groups). Şöyle ki **(a)** Romanlar, ekonomik açıdan, genellikle dar gelirliler arasında yer almaktadır, daha iyi koşullara sahip olabilmeleri gerekmektedir. **(b)** Sosyal açıdan ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Örneğin İstanbul’un bazı ilköğretim okullarında okuyan Roman çocuklara karşı arkadaşları “itici”

davranabilmektedir. Bu sorununun önemli bir eğitim problemi olduğu açıktır. Eğitimin kaynaştırıcılık işlevi asla göz ardı edilemez. (c) Roman kültürünün yaşatılabilmesi sorundur. Örneğin Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında evlerinden çıkmaları için zorlanan Sulukulelilerin problemi önem taşımaktadır. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı yaptığı dönemde, İstanbul Valiliği'ne gönderdiğimiz bir yazıyla Sulukule olarak adlandırılan ve 759 hak sahibi, 303 kiracı olmak üzere, aileleriyle beraber 3 bin 500 kişinin, ikamet ettiği Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleri'nde "Kentsel Dönüşüm Projesi" kapsamında yer değiştirmeye zorlandığı, yer değiştirme nedeniyle mahalle halkının çok ağır ekonomik ve sosyal koşullarla karşı karşıya kaldığı ve özellikle de çocukların bu durumdan olumsuz etkilendiği iddialarının araştırılması istenmiştir. Konunun İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu gündemine alınması, gerekli inceleme ve araştırmanın kurulca yapılması, konunun insan hakları ihlali olup olmadığına karar verilmesi talep edilmiştir. Ezcümle, Sulukule sorununun çözümü yolunda o dönemde tarafımızca da gayret gösterilmiştir. Ayrıca o dönemde yaptığımız kamuya açık toplantılara Roman temsilcilerinin konuşmacı olarak katılımı sağlanmış ve Romanların yaptığı toplantılara tarafımızca katılım sağlanarak açılış konuşmaları yapılmış, konunun önemine dikkat çekilmiştir.

Kısaca Türkiye'de Romanlar, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan hassas kesimlerdendir ve yapılan Roman Çalıştayının, bu ve benzeri sorunların çözümü yolunda katkısı olabilecektir.

Üçüncü sorun, bu konunun bir insan hakları problemi olup-olmadığıdır. Bu soruya çok açık olarak bir insan hakları sorunu diyebiliriz. Çünkü yukarıda yazdıklarımızdan da anlaşılacağı üzere, konunun kamu hukuku karakteri çok açık ve nettir.

Ve nihayet **Dördüncü sorun** bu konuda yapılması gereken çalışmalardır. Sorun görüldüğü gibi tüm kesimleri ilgilendirmektedir. Genel olarak zihniyet transformasyonu konusunda Millî Eğitim Bakanlığına, Kültür Bakanlığına görev düşmektedir. Ayrıca ayrımcılığın önlenmesi konusunda, Anayasa'nın 133. Maddesi uyarınca medyanın düzenleme ve denetlemesini yapmakla görevli anayasal organ olan RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu) işlevini yerine getirmek durumundadır. Tolerans kültürü, karşı kimliğe saygı, ayrımcı olmamak ve insan haklarına saygıyı geliştirmek-teşvik etmek yapılması gereken değişimlerdir. Türkiye'de yapılması gereken, yasal değişim olmayıp, zihniyet devrimini gerçekleştirmektir.

Alıntılar (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: (1) İktibas, bir eserin "*bazı cümle ve fıkralarının*" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). (2) İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). (3) İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, "İktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir". Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

Fendoğlu Hasan T. "Türkiye'de Roman Olmak "

<http://www.hasantahsinfendoğlu.com/>

<http://www.sde.org.tr/> (11.01.2010)